

VIDA GÁBOR

Egy dadogás története

VIDA GÁBOR

Egy dadogás
története

(regény)

© *Vida Gábor, 2017*

A dadogás

Nem emlékszem, nem is emlékezhetem, hogy mikor kezdtem dadogni. Úgy tudom csak elképzelni magamat, mint aki eleve dadog, pedig ez nem igaz, ilyen nincs, ezzel nem születik az ember. Egyszer valaki észreveszi, hogy. Egyszer valaki szól. Egyszer kijavítanak. Azután rájönnek, megállapítják, hogy baj van, dadogok, akadozok, beszédhibás vagyok. Nem értem, hogy mi van, de meg kell ismételnem, amit mondok, azután újra, nagyon sokszor el kell ismételnem, és nem jó sehogy, innen már agyon is üthetnek, nem fog ez menni: lassabban, ismételd meg, figyelj, nem jó... Állok egy orvosi rendelőben az ágyon, lábnál van egy barna színű gumitakaró, azon állok, puha, és ha a cipőm talpát húzom rajta, csikorog. Verset mondatnak velem, három fehér köpenyes néni is van, nagyon élvezik az egészséget, nekem is jó ez, valamiért könnyű, bár a fertőtlenítő szaga nem tetszik. Elég furcsa, hogy orvosi rendelőben szavalok, mindenki nagyon kedves, csak az anyám haragszik majd, amikor kimegyünk, nyilván mert leugrottam az ágyról, pedig meg is kérdeztem, hogy szabad-e, és a doktor néni, akinek sztetoszkóp lógott a nyakában, azt mondta, szabad, anyám pedig nem tudta elkapni a karomat, miféle viselkedés ez, fiam?! Akkor is nagyon rosszkedvű volt, amikor bementünk, de

én szépen, ügyesen szavaltam, nem értem, hogy mi a baj, nem estem el, nem ütöttem meg magam. Ez az első emlékem arról, hogy valami nincs rendben velem. Évek telnek el azzal, hogy nem értem, nem is tudom, hogy mennyi év.

Aradon a doktornő annyira szép, mint a *Dallas* című sorozatban Victoria Principal, fesztelen amerikai nőarc, amelyik nem abból a világból való, amelyikben mi élünk, és van benne valami eleven báj, csak nem ért semmit, ő is meg akar javítani, mint a többiek. Gyógyszereket ír fel nekem, megdicsér, hogy milyen ügyesen beszélek, és már nem pillogok olyan sűrűn, vagyis amikor a szemébe nézek, akkor nem, de ha a rendelő üvegszekrényében lévő babákat meg plüssállatokat nézem, és nem arra figyelek, amit mondok, vagy arra, amit ő mond, akkor igen. Nem azt mondjuk, hogy dadogok, hanem akadozom. Mindig ugyanaz a jelenet van, egy csomó nyáladzó meg rángatózó gyermek között várakozunk, hosszú sorban állás meg nyomakodás után végre bejutunk Pamela doktor nénihez, aki felismer, láthatóan megörvend nekünk, nyilván egy könnyű eset, végre. Sokat és hosszan beszél hozzám, anyámhoz még többet, receptet ír, lepecsételi, elkészönnünk, és kimegyünk a gyermekklinika főbejáratán, ahol a vörös kőből faragott lépcsőkorlátan volt egy lepedőből éppen kibontakozó gipszangyal, nagyon szép a lába meg a karja, jellegtelen az arca, de már nincsen meg, csak a talpazata. Mikor nagyobb leszek, arra gondolok, hogy Pamela doktornő arca ehhez a testhez való volna, bár lehet, hogy ezt csak most teszem hozzá. Jól érzem magamat a rendelőben, szavalok, beszélgetünk, utána a Maros-partra megyünk, játszótér van ott, hinták leginkább, csónakhíd át a folyón, és a múzeumban a tizenhárom aradi vértanú,

vagyis az aradi tizenhárom relikviái, de én tudom, hogy ők tizennégy. Akkor még csak az apró holmik, az érmék, a puskagolyók és a papírok vannak üvegtárlóban, a nagyobb tárgyak többnyire szabadon, és a teremőr néni megengedi, hogy rövid időre egy pisztolyt meg egy kardot is kézbe vegyek. Egyedül mi vagyunk a múzeumban hétköznap délelőtt. Damjanich a kedvenc tábornokom, sokáig azt hiszem, hogy az övé volt a kard, évek telnek el, amíg megértem és elfogadom, hogy első világháborús tisztí díszkard, de mégiscsak igazi. Akkoriban nyugodtan tárlatot is vezethetnék az aradi múzeumban, okos kisfiú vagyok, de egyszer csak a Pamela doktor néninél tett látogatás után megjelennek a dákok, a dák relikviák, a dákoromán archeológia anyaga, és ami sokkal ijesztőbb, a monstruózus zászlók, függönyök, a rossz világítás, az enyvszag, a kék színű krepp, és az egésznek a fenyegető, rossz hangulata fölött Ceaușescu arcképe lebeg, a pöttyös nyakkendőjével, apámnak is van egy olyan.

Ezután már az üveglaphoz sem érhet az arcom hozzá, ha közel hajolok, mert jobban akarom látni a cserepeket és az apró, kopott felületű sestertiusokat. Az önfeledt múzeumi korszaknak vége tulajdonképpen, vágyom rá, de mégsem eléggé. Maradnak a gyógyszerek, az erősítők, szerencsére nem emlékszem egynek sem a nevére, de azért el lehet képzelni azt a kezelést, mennyi placebót szedtem én az anyám megnyugtatóására, és volt néhány rettentően keserű lötyty is, amelyek ellen fellázadok. A gyermekpszichiáter után az aradi vértanúk tárgyait nézegetem, amíg az állomásra indulnánk, hazafelé azt mesélem anyámnak, hogy mi volt a múzeumban, és mi a különbség az előltöltős muskéta, a csappantyús gyújtás meg a töltényes puska

között, de valójában a Sólyomszem puskája ezeknél sokkal jobb... Orvosnál voltunk, beteg vagyok, anyám szabadnapot vett ki, engem pedig elkérettetett az iskolából. Dadogok. Anyám szomorú, nem derült ki semmi, nem is oldódott meg, de nekem élmény volt ez a nap is.

Természetesen visszavetítés az egész, mert nem a kezdetekre, hanem inkább a végére emlékszem, amikor Pamela doktornő azt mondja, hogy majd ha engem is zavarani fog a dadogás, meg fogom oldani, akkor majd teszek valamit ellene, elvégzem a feladott ritmizálási, artikulációs meg légzési gyakorlatokat, figyelni fogok, koncentrálni, jó lesz minden, gyógyszer nem ír fel többet. Tizenégy éves vagyok akkor, ősztől Aradon járok iskolába, eljöhetek majd hozzá egyedül, mondja. Ugyan már! És nem hajlandó, nem is tudja elmesélni utólag senki, hogy mi volt velem, hamarosan már nincs is, aki elmesélje, csak anyám ismétli ugyanazt: figyelmetlen vagyok, túl gyorsan akarok mondani valamit, kapkodok, nem lélegzem jól, nem gondolom meg, hogy mit akarok mondani, gyengék az idegeim, ne ígyak. Én vagyok a hibás, ez marad meg bennem. Szomorítom az anyámat, mint egy rossz gyermek, márpedig a mi családukban rossz gyermek nincs, azt megnevelik vagy meggyógyítják, ha mégis. Valami baj van velem, és ezért én vagyok a hibás. Mondják, hogy ne csináljam, ne úgy, de én azért is, hát majd magamra vessek, ők mondták, megmondták. Rám szólnak, ismételjem meg, amit mondok, gondoljam újra, kezdjem előlről, álljak meg, szuszogjak, pihenjem ki magamat. Nem értem, mit akarnak, csak azt érzem, hogy egyre jobban belegabalyodom egy láthatatlan hálóba, amely kimondhatatlan és kimondható szavak

egyvelege, megannyi csapda, amit hasztalanul próbálok elkerülni, mindig lesz egy hely, egy helyzet, ahol elakadok. Majd kinövi, mondják, de mit kell kinőnöm? Nem tudom, hogy mikor hallom meg, mikor ismerem fel a saját hangomat, hogy baj van, hogy tényleg kibírhatatlanul dadogok, és ez nekem is szörnyű, bár a velem egykorúak csak nevetnek rajta, de először mindenki meglepődik, elborzad, majd undorodik a kínlódásomtól, ezt látom később mindig az arcokon, a megütközést, a sajnálatot és a fölényt, ne is akarjak mondani semmit, röhögnek. Gondolom, hasonló élménye lehetett valakinek, amikor először vette észre rajtam, és aztán másodszor, harmadszor, amíg megérti, hogy nem egyszeri alkalom, nem véletlen, hanem ez ilyen. Tenni kell valamit ellene, ez így nem maradhat, mondják is, hogy ne úgy csináljam, ne úgy mondjam. De vajon mitől van, teszik fel akárhányszor a kérdést, és nem tudja senki a választ azóta sem.

Valamitől biztosan megijedt, mondja nagyanyám, el is visz Polyánki ángyomhoz, mert a szenes víz nem használ, tehát öntsön nekem ónt, a vízbe sistergő forró fém alakja kimutatja majd, hogy mitől ijedtem meg. Hazavisszük azt a furcsa darab ólmot, ami egy bárányt mintáz, a párnám alá tesszük, és minden jó lesz majd, előtte való napokban tényleg a falhoz szorított egy bárány, játékból, de azért nagyon megijedtem, úgy szabadított ki nagyapám. Máskor egy pulyka ugrik rám a gyümölcsösben, egy hatalmas *kan pulyka*, úgy mondják, teljesen összekarmolja az arcomat, szerencse, hogy nem vájta ki a szememet, és látom egyszer, ahogy a farkánál elkapott egér felkunkorodik, és beleharap a nagyanyám ujjába, spriccelni kezd a vér, az egér eltűnik a lisztesládában, hosszan nézegetem

az apró piros lábnyomait. Ezeket mind látom abban a kis fémdarabkában, amit a párnám alá teszünk este, ahogy a számarköhögésem után a szamarat is látnom kellene, és a mandulámat, bár nem kell mégsem kivenni, az nem hibás, ahogy a kígyó sem, amelyik ott sündörög a kémény mögött, de nem szólok róla senkinek. Megannyi ok és magyarázat a dadogásomra, ami elkísér majd harmincöt éves koromig, amire elfogadom, megértem, és kibékülök vele. Ez lesz életem egyik elfoglaltsága. Igaza volt Pamela doktornőnek, ha majd nekem is fontos lesz, kezdek vele valamit, húsz év ide vagy oda, nem nagy idő, csak hát a rossz lelkiismeret rossz lelkiismeretet szül.

Alig ír meg az ember néhány bekezdést, máris azt hiszi magáról, hogy ő valaki, hogy mindaz, amit mond, azáltal, hogy ő mondja, meg többnyire róla szól, máris fontos, érvényes, jelentős. Úgy kapaszkodom a saját mondataimba, mint egy indián a lángoló prérin a lova sörényébe, vagy nagyapám a temesvári dohányraktár mellett, amikor lőnek rá, és nem találják el, de hogy kik, azt nem tudja, talán a szovjetek, talán a németek. Van ebben a kétségbeesett vágásban valami virtus, mert az alföldi, az ágyai nagyapámat tulajdonképpen lóháton szerettem egy ideig elképzelni, ahogy magamat is, de nem tart sokáig ez a vágta. Harmincöt éves vagyok, amikor először ülök nyeregbe, és kipróbálom, hogy mire megyek egy lóval: semmire. Éppen megírtam egy hosszabb elbeszélést, amelyben egy hozzám feltűnően hasonlító fiatalember közeli barátságba kerül egy lóval, és arra gondoltam, jó lesz kipróbálni ezt a dolgot, a szöveg ugyan megjelent, sikerem is volt, de. Mindent tudok a lovakról, azt a mindent, amit olvasva tudni lehet. Egy igazi ló ezen csak heherészik,

ahogy rajtam is, mert nem tudok parancsolni neki, nyilván gyakorolni kellene sokat, különben is hogy tudna parancsolni másnak az ember, amikor magának sem tud. És persze van egy jobb történet erről, hogy amikor a székelyhodosi lóvásárban meglátok egy almásderest, vagy is a ló meglát engem, mondhatni összenézünk, akkor egy kis csodálkozás után a vállamra teszi a fejét, és úgy állunk egy hosszú percen át. Gróf úr, ez a maga lova, vegye meg, mondja a cigány kupec nagyon komolyan, és tudom, hogy igazat mond, előlépett egy ló a történetből, amit én írtam, megtalált, felismert engem, nem is a gazdát, hanem az alakmását. Saját lova egyik nagyapámnak sem volt, bár Jozsip Vida kocsis volt, meg román csendőr, neki adtak lovat, ha ő kellett a bakra vagy a nyeregbe. A székely nagyapám, Gyurikabácsi tehenet és bivalyokat tartott, az egyiknek a hátára fel is lehetett ülni, jámbor, cammogó állat, de nem volt a bivalyagolásban semmi érdekes, csak amikor lassan, unottan lefeküdt a sárba, és ki kellett akasztani gyorsan a járomszeget, hogy ne borítsa fel a szekeret rakományostul, velünk együtt, ha meg talál hemperegni, mert csípi a legyek, melege van, és amíg ki nem dagonyázta magát, nem fog felállni.

Aligha lesz ebből vágta. Nem győzők csodálkozni azon és örülni annak, hogy az én gyerekkorom archaikus világok szomszédságában telik, ahova nemcsak nyaralni járok, és kirándulni, hanem a nagyapáim teljes valójukkal abban élnek még, fel sem merül bennük, hogy másként is élhetnének, nemcsak a gyerekkorukról meg a múltból mesélnek, hanem a jelenükben vagyok benne, kisgyerekként. Egyetlen feloldhatatlan ellentmondás van közöttük, hogy az egyik alkoholista, a másik meg istenes ember,

az egyiknek nincs ideológiája, a másiknak van. Hogy az egyiknek a világát Móricz Zsigmond írta meg pontosan, a másikat Tamási Áron, nem okoz gondot, ezek a paraszti világok egy mezőt alkotnak, és káromlásnak hat, de sajnos igaz, hogy az alkoholizmus és a vallási megszállottság egy töről fakad, ugyanannak a dolognak a két arca. Minek is pontosan? A baj csak az, hogy egész gyerekkoromban úgy tudtam, az istenes nagyapám a jó ember, és az ő világa a követendő, a kocsmás nagyapám viszont a rossz, ezt mondta mindig az anyám, nagyon sokáig így gondoltam én is, ahogy azt is, hogy anyámmal vagyok jó viszonyban, apámmal meg nem.

A szüleim mindent megtesznek, hogy kiszakadjanak abból a faluból, amelynek a szocializmus véget vetett, mert nemcsak a földhöz való viszonyt írta át, hanem a modernizációra való hivatkozással módszeresen felszámolta és szándékosan elpusztította azt a kultúrát, amely a falut mindig meg- és fenntartotta, viszont a mentalitást nem lehet egyik pillanatról a másikra átírni, megváltoztatni. A szüleim falusi emberek maradtak örökre, ahogy én is az vagyok. A gyerekkorom visszavitt oda, ahonnan ők elindultak, ahonnan menekültek, ahol már nem volt lehetőségek maradniuk. Engem az unokát megillető kívülállás megvéd az autoriter nagyapák brutalitásától, nem kell abban a létharcban részt vennem, nem arra készülök, de benne éltem az alföldi és némileg a székely falu maradványaiban. Láttam a pusztulást, azt az állapotot, amikor az emberek már nem hisznek egy értelmes élet lehetőségében, csak gürcölnek, bár a részeges nagyapám letette a gürcöt, ő magáért sem, a másik nem tette le, ő mindig másokért, úgy gondolja. Nem a társadalomra emlékszem,

nem a hagyományokra és a szokásokra, mert azok már alig voltak a számomra kitapinthatóak, de mindig nagyon közel volt az erdő, mintha minden, ami fontos, onnan lépett volna elő, és ha nincs más lehetőség, oda húzódik vissza. A magányt láttam, az egyedüliséget, a hiányt, ami az organikus közösségek felbomlása után maradt, a nyomort és az alkoholt. Nem otthonos az a világ, de az volt az otthon.

Most ijedtem csak meg attól, hogy én ezeket az embereket, akikről eddig szó volt, valamilyen módon be akartam költöztetni a kastélyba, hogy éljenek együtt, és örömjék fel egymást, ahogy a valóságban, legyen az egésznek háttere, kulisszája, és a hömpölygő történelmet is bele tudjam szőni, találjak valami példázatot arra, hogy mi történt Erdélyben a harmincas évektől napjainkig, lehet ez magyarázat, hogy miért van az, ami van éppen, vagy illusztráció, hogy ilyen is van, az egyszeri szabályos volta vagy az általános egyedisége. Pedig ha ezek az emberek együtt éltek volna, lehet, hogy én meg sem születek, mert még azelőtt darabokra tépik egymást. El kell hát valahol kezdeni, mintha csak egy történetet, amelyet én mesélek, talán igaz, talán költött, rendezni a szálakat, összefűzni azt, ami széttart, szétválogatni a gubancokat, értelmezni és megérteni, no meg pótolni azt, ami hiányzik, nem mintha egésze vágynék, ha csak töredék van, de az elme úgyis kerekít. Szülőföldet akartam írni magamnak, mintha csak úgy volna az, hogy írunk egyet, amikor arra van szükség, hogy legyen, vagy lett volna. Senki sem találhat ki magának szülőföldet a semmiből, mindenki hozott anyagból dolgozik. De minden faluban nyílik virág.

A könyv megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

Nemzeti Kulturális Alap

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Készült a Gyomaikner Nyomda Zrt.-ben
a nyomda alapításának 135. esztendejében, 2017-ben
Felelős vezető Fazekas Péter vezérigazgató
66/887-400
<http://www.gyomaikner.hu>
E-mail: knernyomda@gyomaikner.hu

Felelős szerkesztő Szegő János
Kéziratelőkészítő Zöldhegyi Sarolta
Korrektor Balogh Emerencia
A kötetet Pintér József tervezte
Műszaki vezető Vigh Ágnes
Kiadványszám 8835
Minion betűtípusból szedve
ISBN 978 963 14 3572 6